

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра експлуатації лісових ресурсів
та деревообробних технологій

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Ярощук Олена Вікторівна

УДК 630*906

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Шляхи підвищення економічної ефективності ДП
«Славутське лісове господарство»**

Спеціальність 205 – «Лісове господарство»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр» кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.В. Ярощук

Науковий керівник
Зимароєва А.А.
к.б.н., доцент

Висновок кафедри _____
за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри _____
№ __ від «__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____

_____ (науковий ступінь, вчене звання) _____ (підпис) _____ (прізвище ,ім'я, по батькові)
«__» _____ 20__ р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за шкалою ECTS _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ Н.М. Білецька _____
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

АНОТАЦІЯ

Ярошук О.В. Шляхи підвищення економічної ефективності ДП «Славутське лісове господарство». – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 205 – Лісове господарство. – Поліський національний університет, Житомир, 2020.

Робота присвячена розробці шляхів підвищення економічної ефективності ДП «Славутське лісове господарство» на основі оцінки його господарської діяльності. Встановлено, що фінансові результати діяльності ДП «Славутський лісгосп» за 2016 – 2020 року свідчать про позитивну тенденцію у досягненні планових показників, зокрема, показники чистого прибутку щороку були вищі, ніж заплановані. Чистий дохід підприємства від реалізації продукції в цілому має тенденцію до зростання. Найбільшу питому вагу у складі чистого доходу від реалізації підприємством продукції за досліджений період має чистий дохід від реалізації лісопродукції. За досліджений період вартість основних фондів підприємства зросла на 22,5%. Найбільшу частку у структурі основних виробничих фондів підприємства займають машини та обладнання (36,1% – 40%). Протягом 2018 – 2020 рр. чисельність працюючих скоротилася на 83,9%, особливо відчутні зміни торкнулися робітників, кількість яких зменшилася на третину, чисельність адміністративно-управлінського персоналу залишилася майже без змін. Загальні витрати на заробітну плату зменшилися на 27,6 %. У 2020 році відбулося скорочення як доходів так і витрат підприємства у порівнянні з попереднім роком. Зменшення виручки від реалізації продукції на 8,6% в 2020 році по відношенню до 2019 році погіршило фінансовий стан лісгоспу. Прибуток від реалізації зменшився на 14,9%, а чистий прибуток зменшився на 30,8%.

Ключові слова: лісгосподарське підприємство, коефіцієнти рентабельності, основні фонди, амортизація, трудові ресурси.

ANNOTATION

Yaroshchuk O.V. Ways to increase the economic efficiency of State Enterprise “Slavutych Forestry”. – Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 205 – Forestry. – Polissia National University, Zhytomyr, 2021.

The development of ways to increase the economic efficiency of the State Enterprise "Slavutych Forestry" based on the assessment of its economic activity is the aim of the present study. It is established that the financial results of Slavutych Forestry for 2016-2020 indicate a positive trend in achieving the planned indicators, in particular, the indicators of net profit were higher each year than planned. The company's net income from sales generally tends to increase. The net income from sales of forest products has the largest share in the net income from sales of products for the study period. During the study period, the value of fixed assets of the enterprise increased by 22.5%. The largest share in the structure of fixed assets of the enterprise is occupied by machinery and equipment (36.1% - 40%). During 2018 - 2020, the number of employees decreased by 83.9%, especially significant changes affected workers, the number of which decreased by a third, the number of administrative staff remained almost unchanged. Total wage costs decreased by 27.6%. In 2020, there was a reduction in both revenues and expenses of the company compared to the previous year. The decrease in sales revenue by 8.6% in 2020 compared to 2019 got worse the financial condition of the forestry. Sales profit decreased by 14.9% and net profit decreased by 30.8%.

Keywords: forestry enterprise, profitability ratios, fixed assets, depreciation, labor resources.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ	
ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА МОЖЛИВІ	8
ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ.....	
1.1. Поняття економічної ефективності діяльності лісогосподарського підприємства.....	8
1.2. Резерви для підвищення ефективності функціонування підприємств лісогосподарського комплексу.....	11
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ.....	17
2.1. Коротка природно-лісівнича характеристика ДП «Славутське ЛГ».....	17
2.2. Особливості організаційно-управлінської структури підприємств	20
2.3. Методи дослідження.....	22
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	25
ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДП «СЛАВУТСЬКЕ ЛГ».....	
3.1. Стан виконання фінансових планів підприємства.....	25
3.2. Аналіз основних показників виробничої діяльності ДП «Славутське ЛГ».....	26
3.3. Оцінка забезпеченості підприємства основними виробничими фондами.....	29
3.4. Аналіз використання трудових ресурсів.....	30
3.5. Результати аналізу фінансово-господарської діяльності.....	32
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ.....	42

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Одним з ключових понять ринкової економіки є ефективність комерційної діяльності, яка безпосередньо спрямована на досягнення мети розвитку як будь-якого підприємства окремо, так і суспільства в цілому. Аналіз ефективності комерційної діяльності суб'єкта господарювання – найважливіша складова економічної роботи будь-якого підприємства [29].

Лісове господарство є специфічною галуззю народного господарства, оскільки це така сфера виробництва, яка необмеженому пануванню чисто економічних інтересів загрожує зруйнувати власну базу функціонування виробництва, а також область життєдіяльності самої людини [17]. Лісові, а особливо деревні, матеріали є основою для багатьох видів виробництв, тому ефективно їх використання стає однією з найактуальніших проблем усієї економіки країни. Тому, економічна оцінка ефективності діяльності лісогосподарського підприємства є важливим завданням.

Метою роботи є розробка шляхів підвищення економічної ефективності ДП «Славутське лісове господарство» на основі оцінки його господарської діяльності.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- оцінити стан виконання фінансових планів підприємства;
- проаналізувати основні показники виробничої діяльності лісгоспа;
- визначити ступінь забезпеченості підприємства основними виробничими фондами та надати практичні рекомендації з підвищення ефективності їх використання;
- розглянути особливості використання трудових ресурсів підприємства;
- запропонувати резерви кращого використання фонду заробітної плати ДП «Славутський лісгосп»;
- оцінити загальну ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства.

Об’єкт дослідження – резерви для підвищення економічної ефективності підприємства лісового господарства.

Предмет дослідження – фінансово-економічна діяльність ДП «Славутський лісгосп».

Методи дослідження: економічний аналіз, економічний синтез, економічна аналогія, економічне моделювання, економічна індукція, економічна дедукція, математизація і формалізація в галузі економічних знань тощо.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. Садлій Н.В., **Ярощук О.В.** Економічна ефективність відновлення лісів. *Наукові читання-2021: науково-теоретичний збірник*. Житомир: Поліський національний університет, 2021. с. 42 – 44.

2. **Ярощук О.В.** Оцінка економічної ефективності лісгосподарського виробництва ДП «Славутське ЛГ». *Водні і наземні екосистеми та збереження їх біорізноманіття – 2021*: мат. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (16 – 18 червня 2021 р.). Житомир: Поліський університет, 2021. С. 95 – 96.

3. Садлій Н. В., **Ярощук О. В.**, Хомутовська В. В. Розробка шляхів підвищення ефективності функціонування підприємств лісгосподарського комплексу. *Сучасні проблеми лісового господарства та екології: шляхи вирішення (Факультету лісового господарства та екології – 20 років) :* матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 7 – 8 жовтня 2021 р. Житомир : ПНУ, 2021. С. 157 – 159.

Практичне значення отриманих результатів. Дане дослідження дозволяє виявити резерви для підвищення економічної ефективності підприємства, шляхом оптимізації його організаційної структури, системи матеріального заохочення та впровадження інноваційних підходів управління.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 54 сторінках друкованого тексту, складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаної літератури та 5 додатків. Текст ілюстрований 7 таблицями і 4 рисунками. Список літератури містить 42 найменування.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

1.1. Поняття економічної ефективності діяльності лісогосподарського підприємства

Стратегічна мета розвитку лісового господарства – формування високопродуктивних і стійких лісів, багатоцільової і комплексної системи господарювання на основі зростання загальної та професійної культури працівників лісового господарства, підвищення його економічної самостійності і прибутковості в умовах переходу національної економіки до цінностей постіндустріального суспільства і інноваційного розвитку сфери послуг [16, 17].

Сучасне уявлення про економічну ефективність громадського виробництва, яке крім результативності праці враховує і його суспільну корисність, свідчить про необхідність при її вимірюванні застосовувати систему оціночних показників, що виражають як ступінь досягнення поставлених завдань, так і різний рівень господарювання [16].

Зміст оцінки ефективності ведення лісового господарства сильно модифікується під впливом [28, 24]:

- тривалого процесу відтворення лісів, що обумовлює часовий розрив між витратами і результатами;
- багатоцільового характеру продукції і корисності лісів, які володіють значним зовнішнім ефектом, неопосередкованим ринком;
- великої залежності результатів і витрат від природних і економічних факторів (Бонітет і повнота лісів, продуктивність і якісний склад лісів, дорожня мережа лісового фонду та економічна доступність лісів і ін.), що виражають рентний характер економіки лісового господарства.

Реальні економічні процеси, які відбуваються в лісогосподарському виробництві, виражають низовий рівень оцінки. В умовах фактичного розриву між затратами і результатами праці класичні економічні категорії ринкового господарства (Рентабельність, прибуток) в лісовому господарстві мають

другорядне значення. У зв'язку зі специфікою лісогосподарського виробництва на перший план виступають показники «дохідність» і «окупність» [33].

Вимірювання ефективності передбачає не тільки констатацію досягнення того чи іншого рівня поставлених цілей, а й управління цим процесом. Останнє визначає таку систему індикаторів ефективності (враховуючи природний розрив між результатами і витратами лісогосподарського виробництва і домінуванням в результатах природного фактора), яка б оперативної і достовірно інформувала про результативність відтворювальних процесів, що відбуваються в лісовому господарстві з позиції як екології лісу, так і його економіки [27].

З урахуванням даної обставини для визначення ефективності лісогосподарського виробництва окрім показників прибутковості і окупності рекомендується використовувати «приростний тип» оціночних показників, що оснований на співвідношенні динаміки показників результату (ефекту) і витрат [13].

Порівняння в часі приросту результату і витрат говорить про рівень ефективності регулювання відтворювальних процесів як з натурально-речової (природної) так і вартісної сторін [16].

Лісгоспу як суб'єкту господарювання, що має безпосереднє відношення до відтворення лісів, які є державною власністю і відіграють важливу роль в екологічній безпеці країни, пред'являється система обов'язкових до виконання планових показників: обсяги лісовідновлення і лісорозведення, проведення рубок догляду в молодняках, рубок проміжного користування, частка створення лісових культур селекційним посівним і посадковим матеріалом в загальному обсязі посадки лісу, відсоток освоєння розрахункової лісосіки, поточне лісопатологічне обстеження тощо [1].

Низовий рівень ефективності лісогосподарського виробництва повинен доповнюватися народногосподарським рівнем, що відображає загальну корисність лісів і ступінь задоволення суспільних потреб. В цьому відношенні в якості основних показників можуть виступити лісовий капітал і його збільшення в часі, питома вага продукції лісового господарства в ВВП [11].

З метою порівняння ефективності ведення лісового господарства різними лісгоспами недостатньо використовувати тільки показники економічної ефективності, так як місія лісгоспів полягає не тільки в забезпеченні населення і організацій продукцією лісокористування, а й у створенні, охороні та захисті лісових ресурсів як суспільного блага, що по суті не є діяльністю, яка приносить доходи [36]. Соціально-екологічні ефекти лісового господарства не мають прямого вартісного вираження. Продукування цих ефектів забезпечує господарська діяльність кожного лісгоспу, які роблять свій внесок у досягнення головних цілей розвитку лісового господарства. Тому, необхідно використовувати систему рейтингову оцінку лісгосподарської діяльності кожного лісгоспу [42, 28].

Виходячи із вище вказаного, А. В. Неверов та ін. (2015) [17] запропонували концептуальну схему оцінки економічної ефективності ведення лісового господарства:

- визначення економічної ефективності функціонування лісового господарства як самостійної галузі національної економіки (макрорівень);
- визначення економічної ефективності ведення лісового господарства лісгоспами країни;
- визначення економічної ефективності лісгосподарських заходів (мікрорівень).

Показники, які виражають економічну ефективність ведення лісового господарства на макрорівні відображають результативність лісового господарства як самостійної галузі національної економіки. До них відносяться:

- приріст (динаміка) лісового запасу (як індикатор суспільної корисності лісів),
- внесок лісового господарства в ВВП,
- приріст (динаміка) лісового капіталу і місце лісового капіталу в національному багатстві країни.

Показники, які виражають економічну ефективність лісгосподарського виробництва на мезорівні, враховують ефективність роботи лісгосподарських

підприємств. Для визначення економічної ефективності лісогосподарського виробництва використовується наступна система показників:

- 1) окупність;
- 2) прибутковість 1 га вкритої лісом площі;
- 3) прибутковість 1 га приведеної площі;
- 4) індекс поточної ефективності виробництва (індекс співвідношення темпів зростання доходів і темпів зростання витрат лісогосподарського виробництва);
- 5) бальна оцінка.

У запропонованій системі оцінок кожен показник ефективності несе своє функціональне призначення, доповнюючи один одного і структуруючи зміст самої оцінки. Застосування системи оцінок дозволяє прийняти більш обґрунтоване управлінське рішення, пов'язати поточні стратегічні цілі розвитку галузі та її структурних підрозділів, забезпечити приріст добробуту працівників лісового господарства на основі економічного інтересу [37].

Показники, які виражають економічну ефективність ведення лісового господарства на мікрорівні відображають результативність окремих лісогосподарських заходів. Методичні положення із визначення економічної ефективності лісогосподарських заходів включають розрахунок економічної ефективності рубок догляду та інших заходів господарського впливу, лісовідновлювальних, лісозахисних, протипожежних заходів тощо [40, 35].

Отже, такий підхід спрямований на формування ефективного еколого-економічного механізму для оцінки ефективності діяльності лісогосподарського підприємства.

1.2. Резерви для підвищення ефективності функціонування підприємств лісогосподарського комплексу

У ринковому середовищі кожне підприємство, ставши економічно самостійним товаровиробником, має право використовувати будь-які методи оцінки ефективності розвитку власного виробництва в рамках встановлених

державою податкових відрахувань і соціальних обмежень [33]. Перехід до ринку зумовлює необхідність вироблення нових підходів до вимірювання результатів і витрат, а також до відбору і реалізації ефективних рішень на всіх рівнях управління виробництвом, які переводять процес визначення економічної ефективності діяльності окремого підприємства з формальної господарської процедури в життєву необхідність [14].

В ринкових умовах підвищення ефективності функціонування лісогосподарського комплексу можливо при орієнтації на такі принципи господарювання: максимальне задоволення попиту на деревину і продукцію на деревній основі за рахунок власної ресурсної бази; розвиток виробництва прогресивних видів продукції (замінників ділової деревини); розширене відтворення лісосировинних ресурсів; інтенсифікація використання побічних продуктів лісу; повна і ефективна переробка сировини; пом'якшення впливу негативних факторів у виробництві сировини, кінцевої продукції і їх споживанні; докорінне реформування господарського механізму лісогосподарського комплексу для забезпечення самоокупності його діяльності; посилення регулюючої ролі держави в реалізації структурних змін [11].

Основні фактори, шляхи і резерви підвищення ефективності роботи лісогосподарських підприємств, виробничих об'єднань та їх організаційно-виробничих підрозділів дуже різноманітні [42]. У господарській практиці з них можна виділити найбільш вагомі, на виявлення, оцінку і планування використання яких потрібно зосередити найбільшу увагу. В першу чергу, це – максимальна економія в усьому, раціональне використання трудових, фінансових, сировинних, енергетичних і інших видів матеріальних ресурсів [1].

Підвищення ефективності діяльності лісового господарства залежить від ефективного використання лісових ресурсів, яке неможливо без ресурсозбереження, що реалізується на основі отримання все більшої кількості кінцевої продукції з одиниці заготовленої деревини [39]. До основних напрямів з цього питання відносяться: впровадження прогресивних технологій, що забезпечують скорочення періодів лісовирощування, підвищення

продуктивності лісових насаджень, поліпшення технологій заготівлі деревини, збуту та утилізації відходів, скорочення втрат деревини і лісоматеріалів при транспортуванні, зберіганні та споживанні [23].

Основні напрямки пошуку, виявлення і використання резервів підвищення ефективності діяльності лісогосподарських підприємств можна представити у вигляді наступних блоків:

1. Підвищення ефективності використання трудових ресурсів, прискорення темпів зростання продуктивності праці на основі машинізації і автоматизації виробничих процесів, особливо механізації важкої праці на підготовчо-допоміжних і підсобних роботах; впровадження прогресивних технологічних процесів; удосконалення організації та покращення нормування праці; скорочення плинності кадрів; підвищення відповідальності і дисципліни; раціональне використання робочого часу [41].

2. Поліпшення використання основних фондів, збільшення фондівіддачі на основі вдосконалення структури капітальних вкладень, впровадження більш продуктивної техніки; забезпечення приросту виробничих потужностей, в першу чергу, за рахунок технічного переозброєння і реконструкції діючих виробництв; зростання коефіцієнта змінності; поліпшення системи матеріально-технічного постачання, особливо запчастин, удосконалення оплати праці на ремонтних роботах [21].

3. Раціональне, комплексне використання всіх сировинних, матеріальних ресурсів, в першу чергу лісосировинних, усунення втрат деревної сировини, що виникають з вини виконавців в процесі деревообробки, впровадження безвідходних і маловідходних технологій, ресурсоекономної техніки на основі створення виробництв, вихідною сировиною для яких може слугувати дрібнотоварна, листяна, некондиційна деревина, відходи деревообробки [19]; здійснення організаційно-технічних заходів щодо зниження норм витрат сировини і матеріалів, удосконалення їх обліку та нормування; економія паливно-енергетичних ресурсів за рахунок посилення контролю за їх

використанням; впровадження заохочувальних систем оплати праці за раціональне використання і економію всіх видів матеріальних ресурсів [18].

4. Поліпшення використання оборотних коштів, прискорення їх оборотності на основі розробки економічно обґрунтованих нормативів запасів сировини і матеріалів на складах підприємства, створення запасів товарно-матеріальних цінностей у відповідності з цими нормативами, забезпечення оптимальних обсягів незавершеного виробництва, своєчасної реалізації готової продукції, доставки її споживачеві тощо, за рахунок мобілізації організаційних, економічних і соціальних факторів, наведення порядку, підвищення відповідальності і підтримки дисципліни [10, 30].

5. Удосконалення форм організації лісогосподарських виробництв. Для формування нових економічних відносин і становлення підприємницьких структур в лісовому господарстві необхідно впровадити такі організаційно-правові форми господарювання, в межах яких різні лісокористувачі змогли б функціонувати за законами ринкової економіки. В умовах державної власності на ліси найбільш доцільною з них є оренда при лісокористуванні. Це дасть можливість лісокористувачам в повній мірі реалізувати принцип економічної і господарської самостійності [15].

В Україні сьогодні більшість регіональних лісогосподарських комплексів представлено, як державним лісогосподарськими підприємствами, так і міжгосподарськими спеціалізованими лісогосподарськими підприємствами. Організаційно-економічний механізм управління їх діяльністю вже не відповідає вимогам ринкової економіки, а тому потребує перегляду базових основ і переходу до використання в практичній діяльності методології стратегічного управління, адаптованої до вітчизняної галузевої специфіки лісогосподарського комплексу. Для вирішення завдання удосконалення управління в ринкових умовах необхідно формувати нову філософію управління, в основу якої, вчені вважають, потрібно покласти стратегічний підхід до вирішення загальнодержавних, регіональних і локальних проблем поточного і перспективного функціонування соціально-економічної системи [31].

Процес розробки заходів з реалізації стратегії розвитку лісогосподарського комплексу регіону передбачає вирішення низки принципових завдань, зокрема, конкретизації і обґрунтування основних стратегічних цілей економічної діяльності та шляхів їх досягнення в умовах невизначеності ринкового середовища. Для лісогосподарського комплексу такими цілями є: забезпечення сталого розвитку лісового господарства; підвищення еколого-економічної ефективності функціонування лісогосподарських підприємств; забезпечення соціальної ефективності використання лісових ресурсів [4, 32].

Досягнення першої цілі вимагає розробки і здійснення цілого ряду організаційних і агротехнічних заходів. Це в першу чергу стосується збільшення лісистості території до оптимального рівня шляхом застосування фіскальних методів стимулюючого типу, які будуть сприяти процесам лісорозведення та лісовідновлення [5]. Не менш важливим заходом є мінімізація техногенного та антропогенного тиску на лісові екосистеми через використання науково-обґрунтованих норм і нормативів господарської та рекреаційного навантаження на одиницю площі лісового фонду [7]. Важливо також продовжувати вдосконалення форм методів і способів лісокористування в напрямку забезпечення максимально можливого залучення лісосировинних ресурсів і несировинних якостей лісу в господарський обіг [38, 25].

Своєрідним каталізатором посилення екологічного спрямування лісокористування має стати проведення сертифікації лісів відповідно до вимог світових стандартів, що дозволить створити нормативні передумови для застосування адміністративних і економічних важелів щодо обмеження процесів забруднення лісових екосистем і нераціонального лісокористування, а також сприятиме залученню додаткових інвестиційних ресурсів з боку зацікавлених зарубіжних інвесторів [41, 1].

Вдале рішення проблеми досягнення другої стратегічної мети безпосередньо залежить від того, наскільки вдасться забезпечити комплексність використання лісових ресурсів, з метою зменшення втрат сировини при виробництві готової продукції. Для виконання цієї мети потрібно активізувати

роботу щодо впровадження в діяльність лісогосподарських підприємств безвідходних технологій і прогресивних методів обробки деревини [20]. Це забезпечить також зниження матеріаломісткості виробництва, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції на вітчизняному ринку. Більш того, результативне рішення даної стратегічної мети вимагає не тільки технологічного оновлення матеріально-технічної бази, а й застосування сучасних методів стратегічного управління і активізації маркетингової діяльності. Це дозволить забезпечити формування дієвого механізму швидкого реагування лісогосподарських підприємств на різкі коливання ринкової кон'юнктури і посилення конкурентної боротьби, а також мобілізації наявних ресурсів для реалізації перспективних господарських проектів [34, 22].

Необхідною передумовою формування якісно нової моделі лісокористування є забезпечення соціальної ефективності використання лісових ресурсів. Тому пріоритетним напрямком як державної, так і регіональної лісової політики є інвестиційне сприяння розвитку тих виробництв, які забезпечують створення максимальної кількості нових робочих місць і сприяють підвищенню доходів місцевого населення [8, 2, 34]. Важливим моментом є також ув'язка потреб соціально-економічного розвитку окремого регіону з перспективами розвитку лісогосподарського комплексу. Частково, як зазначалося, це можна забезпечити шляхом підвищення частки відрахувань лісового доходу в місцеві бюджети. Значним резервом підвищення соціальної ефективності використання лісових ресурсів є розширення рекреаційної інфраструктури, що забезпечить планомірне залучення частини лісосировинного потенціалу в відтворювальний процес [12].

Реалізація запропонованих заходів, велика частина яких стосується перехідного періоду, дасть можливість закласти основи ефективного функціонування лісогосподарського комплексу у найближчій перспективі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Коротка природно-лісівнича характеристика

ДП «Славутське ЛГ»

ДП «Славутське лісове господарство» належить до комплексних лісових підприємств, які мають право здійснювати лісогосподарські і лісоексплуатаційні види діяльності. До головних напрямків діяльності підприємства належать забезпечення потреб населення та організацій в деревині, садіння та догляд за лісом в інтересах суспільства та народного господарства, своєчасне проведення заходів з охорони лісу від шкідників, хвороб, пожеж та незаконних рубок, заготівлі продукції побічних лісокористувань [5].

Місце розташування лісгоспа – північна частина Хмельницької області, а саме – Славутський, Шепетівський та Ізяславський адміністративні райони. З північного-заходу території підприємства знаходиться межа з Рівненською областю, з північного-сходу і сходу – ДП «Шепетівський лісгосп», з півдня примикає ДП «Ізяславський лісгосп». До складу лісгоспу входить 18 лісництв, найменування, площа та відсоткове відношення до загальної площі яких подано в Додатку А. Найбільшу площу має Жуківське лісництво – 2348 га, а найменшу Хутірське – 1050 га.

Згідно лісорослинного районування територія ДП «Славутське ЛГ» знаходиться в Мало-Поліському лісовому районі зони змішаних лісових насаджень.

Загальна площа лісгоспу за даними лісовпорядкування 2017 року становила 24034,3 га, з цієї площі 23144,4 га або 96,3% займають лісові ділянки (рис. 2.1. А). У складі лісових ділянок найбільшу площу мають насадження штучного походження (лісові культури) – 15315,9 га (або 63,7%), а частка насаджень природного походження – 23,7 % (рис. 2.1. Б). Отже, на неокриті лісовою рослинністю лісові ділянки, що включають лісові розсадники, галявини, пустирі, незімкнуті лісові культури, лісові шляхи тощо, припадає лише 2163,7 га (або 9%) території.

Найбільшу частку площі у нелісових землях мають траси (347,7 га) та болота (216,4 га) (рис. 2.1. В).

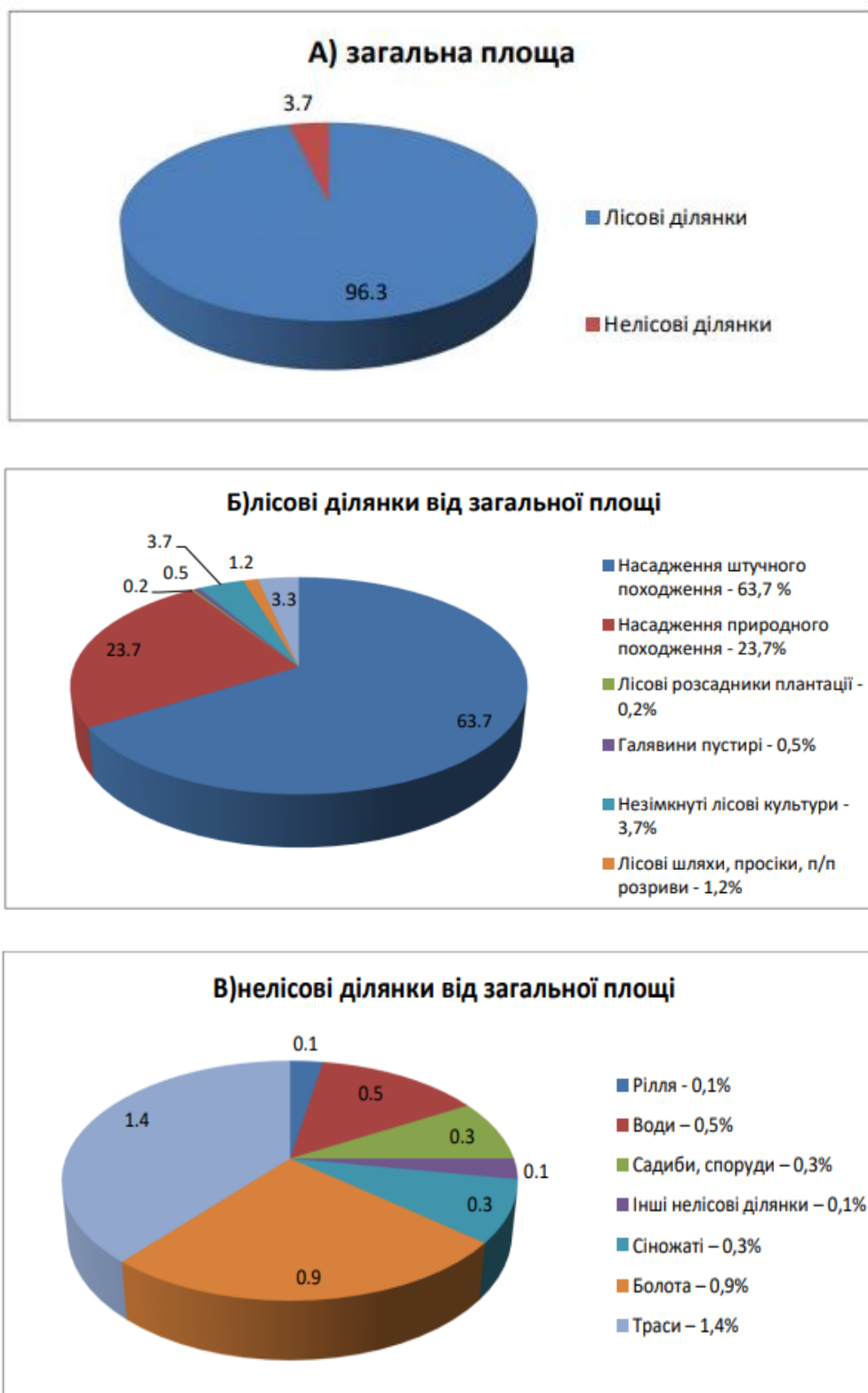

Рис. 2.1. Структура лісового фонду ДП «Славутське ЛГ»

ДП «Славутський лісгосп» має 18562,2 га лісів можливих для експлуатації, а також 1811 га особливо цінних для збереження лісів (ОЦЗЛ).

З огляду на природно-кліматичні умови лісгоспу найбільшу частку площі лісовкритих територій займають хвойні ліси (13316,9 га або 63,4%), частка твердолистяних та м'яколистяних відповідно 21,3 та 15,3% (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Розподіл площі вкритих лісовою рослинністю земель за групами порід (%)

Розподіл за панівними породами відносно площі вкритих лісовою рослинністю виглядає наступним чином:

Сосна звичайна – 72,3%;

Модрина європейська – 0,1%;

Ялина європейська – 1,7%;

Дуб звичайний – 20,5%;

Дуб червоний – 0,2%;

Ясен звичайний – 0,2%;

Граб звичайний – 0,3%;

Інші твердолистяні – 0,1%;

Береза повисла – 6,7%;

Вільха чорна – 8,1%;

Осика – 0,4%;

Інші м'яколистяні – 0,1%.

Середній вік насаджень ДП «Славутське ЛГ» становить 53 роки. За групами віку найбільшу частку мають середньовікові насадження (34,2%) майже за всіма

групами порід, окрім хвойної, де найбільша кількість насаджень – пристигаючі (табл. 2.1). Найменша кількість насаджень належать до групи віку стиглі та перестійні (14,1%), що свідчить про те, що підприємство має оптимальну структуру насаджень та вчасно проводить необхідні рубки.

Таблиця 2.1.
Розподіл площі вкритих лісовою рослинністю земель за групами віку

Групи порід, групи віку	Площа, га	%
Хвойні		
Молодняки	3196,7	24
Середньовікові	4153,7	31,2
Пристигаючі	4377,2	32,8
Стигли і перестійні	1589,3	12
Разом	13316,9	100
Твердолистяні		
Молодняки	1434,6	32
Середньовікові	1964,6	44
Пристигаючі	622,8	14
Стигли і перестійні	439,2	10
Разом	4461,2	100
М'яколистяні		
Молодняки	451,3	14,2
Середньовікові	1047,4	32,7
Пристигаючі	776,5	24,2
Стигли і перестійні	926,4	28,9
Разом	3201,6	100
Усього по підприємству:		
Молодняки	5082,6	24,2
Середньовікові	7165,7	34,2
Пристигаючі	5776,5	27,5
Стигли і перестійні	2955,9	14,1
Разом	20980,7	100

Насадження лісгоспу мають такі основні таксаційні показники: середній бонітет – 1,1, середня повнота – 0,76, середній запас – 274 м³/га, загальний запас – 5760,4 тис. м³, загальна середня зміна запасу за рік – 105 тис.м³, середній приріст – 5,0 м³/га.

2.2. Особливості організаційно-управлінської структури підприємства

ДП «Славутський лісгосп» підпорядковується Хмельницькому обласному управлінню лісового та мисливського господарства. Базовою виробничою

одиницею підприємства виступає лісництво. Лісництвом керує лісничий та його помічник, які є матеріально відповідальними особами.

Славутський лісгосп не отримує бюджетного фінансування. Тому, всі видатки виробничо-господарської діяльності фінансуються з власних коштів підприємства, а саме з коштів отриманих від продажу лісової продукції. Отже, основою економічної діяльності є заготівля та реалізація деревини заготовленої в порядку рубок формування та оздоровлення лісів та рубок головного користування.

На підприємстві найбільш поширеним є сортиментний спосіб заготівлі деревини, що дозволяє застосовувати колісні трактори та машини. Бензопили Штіль використовуються для звалювання дерев, обрізування сучків, розкрязування на сортименти. Сортименти після розкрязування трелюються за допомогою тракторів, обладнаних кліщовим захватом, зокрема наступних модифікацій: МТЗ –80, МТЗ-82, МТЗ -892 «Беларусь».

Більшість лісосік мають рівнинний рельєф. Оскільки, на території лісгоспу переважають дерново-підзолисті сірі лісові, свіжі ґрунти, то багаторазовий прохід техніки по одному сліду (волоку) негативно впливає на прохідність і пошкоджує ґрунт. Тому, рекомендується освоювати лісосіки протягом року, але лісопродукцію вивозити лише в суху погоду. На лісосічних роботах використовується бригадна форма праці. На бригаду покладається весь комплекс робіт від звалювання дерев до очистки лісосіки від порубкових залишків. Майстер лісу даної ділянки відповідальний за прийом виконаної роботи бригади. Окрім цього, майстер повинен вести електронний облік лісопродукції, займатися відпуском деревини та складати звіт про рух лісової продукції.

Заготовлена деревина у сортиментах вивозиться з верхніх складів лісництв на нижній склад автомобілями ЗІЛ-131, Урал-4320, які обладнані гідроманіпуляторами для механічного навантаження і розвантаження деревини а саме: We-6700, We-6300, Palms 400 A2B2C1, ПЕ-10, SC-65, DL-70Z, ПЛ-70.02.

2.3. Методи досліджень

Економічну ефективність виробничої діяльності лісгосподарського підприємства можливо оцінити за низкою показників, вихідними даними для обрахунку яких є різні форми фінансово-економічної звітності підприємства, а також можуть бути використані результати опитування, бесід та анкетування персоналу.

У якості вихідних даних для економічних розрахунків були використані: Вихідними даними для розрахунків та аналізу були: звіт про виконання виробничо-фінансового плану по лісовому і мисливському господарству (форма 10ЛГ), відомості про виконання виробничого плану по лісовому господарству; проєкт організації і розвитку ДП «Славутське ЛГ»; звіти для громадськості по моніторингу господарської діяльності та лісів високої природоохоронної цінності по Державному Підприємству «Славутське лісове господарство», пояснювальна записка щодо виконання основних цільових показників розвитку за рік (форма № 1); примітки до річної фінансової звітності (форма №5), звіт про прибутки і збитки (форма №2), звіт з праці (форма 3-пв), фінансові плани та звіти; відомості щодо наявності і використання техніки та інші документи.

Аналіз господарської діяльності лісгоспу включав наступні питання:

- дослідження тенденцій господарського розвитку ДП «Славутське ЛГ»;
- обґрунтування планів розвитку Підприємства;
- вироблення управлінських рішень, контроль за їх виконанням;
- оцінку досягнутих результатів;
- пошук, вимірювання та обґрунтування величини господарських резервів підвищення ефективності виробництва;
- розробку заходів щодо їх використання.

Нами були розраховані та проаналізовані основні економічні показники виробничої діяльності ДП «Славутське ЛГ» протягом 2016 – 2020 років, на основі яких можна зробити висновки про ефективність роботи підприємства та запропонувати шляхи її підвищення.

2.3.1. Розрахунок коефіцієнтів, що використовуються для оцінки рівня рентабельності та прибутковості підприємства

EBITDA (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization) – прибуток до відрахування відсотків, податків і амортизації. *EBITDA* відображає фінансовий результат роботи компанії, виключаючи вплив ефекту структури капіталу (відсотків, випланих за позиками), податкових ставок і амортизаційних відрахувань. Розраховується за формулою (2.1.):

$$EBITDA = \text{Прибуток (збиток) до оподаткування} + (\text{Відсотки до сплати} + \text{Амортизація основних засобів і нематеріальних активів}) \quad (2.1.)$$

EBITDA дозволяє грубо оцінити грошовий потік, виключивши таку «негрошову» статтю витрат як амортизація.

Рентабельність за EBITDA (*EBITDA margin*) – показує відсоток від виручки, що зберігається компанією до сплати податків, відсотків по кредитах і амортизації (2.2.):

$$EBITDA \text{ margin} = EBITDA / \text{Виручка від продажів} \times 100, \% \quad (2.2.)$$

Даний показник відображає прибутковість підприємства і порівнюється з аналогічними показниками інших підприємств однієї галузі у відсотках.

Іншими показниками, що використовуються для оцінки рівня рентабельності і прибутковості підприємства є: валова рентабельність собівартості (формула 2.3.), рентабельність активів (2.4.), рентабельність власного капіталу (2.5.), рентабельність діяльності (2.6.).

$$\text{Валова рентабельність} = \text{валовий прибуток} / \text{чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)} \times 100, \% \quad (2.3.)$$

$$\text{Рентабельність активів} = \text{чистий фінансовий результат} / \text{вартість активів} \times 100, \% \quad (2.4.)$$

$$\text{Рентабельність власного капіталу} = \text{чистий фінансовий результат} / \text{власний капітал} \times 100, \% \quad (2.5.)$$

$$\text{Рентабельність діяльності} = \text{чистий фінансовий результат} / \text{чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)} \times 100, \% \quad (2.6.)$$

2.3.2. Коефіцієнти фінансової стійкості та ліквідності

В якості показників фінансової стійкості та ліквідності розглядали наступні показники: коефіцієнт відношення боргу до EBITDA (формула 2.7.), коефіцієнт фінансової стійкості (2.8.) та коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) (2.9.).

Коефіцієнт відношення боргу до EBITDA = (довгострокові зобов'язання, + поточні зобов'язання) / EBITDA, (2.7.)

Коефіцієнт фінансової стійкості = власний капітал / (довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання) (2.8.)

Коефіцієнт поточної ліквідності = оборотні активи / поточні зобов'язання, (2.9.)

Коефіцієнти фінансової стійкості та поточної ліквідності мають в оптимумі бути більше одиниці, тоді підприємства є фінансово стійким.

2.3.3. Аналіз капітальних інвестицій

Для аналізу економічної ефективності капітальних інвестицій використовували наступні коефіцієнти (формули 2.10. – 2.12.):

Коефіцієнт відношення капітальних інвестицій до амортизації = капітальні інвестиції / амортизація (2.10.)

Коефіцієнт зносу основних засобів = сума зносу / первісна вартість основних засобів (2.11.)

2.2.4. Коефіцієнти використання основних фондів підприємства

Коефіцієнт оновлення = Вартість основних виробничих фондів, що надійшли за рік / Вартість основних виробничих фондів на кінець року x 100 % (2.12.)

Коефіцієнт вибуття = Вартість основних виробничих фондів, що вибули за рік / Вартість основних виробничих фондів на початок року x 100 % (2.13.)

РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДП «СЛАВУТСЬКЕ ЛГ»

3.1. Стан виконання фінансових планів підприємства

Проведеним аналізом Звіту виконання фінансового плану фінансового плану підприємства у 2016 році (Додаток Б) встановлено, що планові показники щодо отримання прибутку виконано на 116,4%, за здійсненими витратами на 107,3%, з отримання чистого прибутку на 112,5%. Найбільше перевиконання плану по витратам було по капітальним інвестиціям (93,3%) у зв'язку з капітальним будівництвом та придбанням основних засобів виробництва. Зокрема, джерелами капітальних інвестицій власних коштів підприємства у 2016 році були: будівництво лісовозної дороги, витрати на яку становили 1194 тис. грн, що на 99% більше запланованих, а також купівля протипожежного обладнання (1714 тис. грн), обладнання для зберігання посадматеріалу (725 тис. грн), двох автомобілів (на загальну суму 1022 тис. грн) та лісогосподарського обладнання (1174 тис. грн).

Аналіз Звіту виконання плану за 2017 рік (Додаток В) дозволив встановити, що виконання плану за доходами здійснено на 123,8%, за витратами – на 124,1%, з отримання чистого прибутку – 115,8%. План за капітальними інвестиціями виконано на 112,3% за рахунок придбання лісогосподарського обладнання (на 519 тис. грн), незапланованої системи відеоспостереження (148 тис. грн) та автомобіля «Нива» (327 тис. грн), а заплановане будівництво лісогосподарської дороги з бюджетом 500 тис. грн у цьому році не відбулося.

Згідно Звіту виконання плану за 2018 рік (Додаток Г) показав, що план по доходам підприємство виконало на 119,2%, по видаткам на 120,1%, а по чистому прибутку – на 100,1%. Капітальні інвестиції є найбільш витратною сферою, перевищення планових показників в якій становило 118,9%. Джерелами капітальних інвестицій є виключно власні кошти підприємства. У 2018 році у якості капітальних інвестицій було придбане лісогосподарське обладнання на суму 2900 тис. грн (на 35% більше запланованого обсягу), автомобіль "Нива

Шевроле" (350 тис. грн), лісогосподарське обладнання (543 тис. грн), комп'ютерна та інша техніка (286 тис. грн), а також здійснене капітальне будівництво криниць, альтанки, павільйону для посадкового матеріалу тощо на загальну суму 1654 тис. грн.

Проведений аналіз Звіту виконання фінансового плану фінансового плану підприємства у 2019 році (Додаток Д) встановлено, що планові показники щодо отримання доходів виконані на 104,9%, за здійсненими витратами виконано на 105%, з отримання чистого прибутку на 102,9%. Капітальні інвестиції були виконані лише на 70% порівняно з планом, що обумовлено придбанням набагато менших обсягів основних засобів та необоротних активів, ніж заплановано.

Фінансовий план підприємства у 2020 році виконаний у повному обсязі, причому планові показники по доходам та витратам виконані на 98,3%, з отримання чистого прибутку на 100,1%. Капітальні інвестиції перевиконані на 8,6%, порівняно із планом, найбільше відхилення від плану було пов'язане із будівництвом алеї (188 тис. грн) та купівлею лісогосподарського обладнання (1338 тис. грн).

Фінансові результати діяльності ДП «Славутський лісгосп» за 2016 – 2020 року свідчать про позитивну тенденцію у досягненні планових показників, зокрема, показники чистого прибутку щороку були вищі, ніж заплановані. Варто відмітити, що підприємство постійно оновлює свою матеріально-технічну базу та проводить будівельні роботи, що свідчить про його динамічний розвиток.

3.2. Аналіз основних показників виробничої діяльності ДП «Славутське ЛГ»

Чистий дохід підприємства від реалізації продукції хоча в цілому і має тенденції до зростання, максимуму досяг у 2018 році (130 329 тис. грн) (табл. 3.1.). Найбільшу питому вагу у складі чистого доходу від реалізації підприємством продукції (товарів, робіт, послуг) за досліджений період має чистий дохід від реалізації лісопродукції (табл. 3.1.).

Протягом дослідженого періоду найбільші показник чистого доходу від заготівлі деревини був у 2018 році, це пояснюється тим, що, в цілому на цей рік припадають і найбільші загальні обсяги заготівлі деревини (119,1 тис. м³) (рис. 3.1.)

Таблиця 3.1.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за видами діяльності підприємства, тис. грн

Види діяльності (за КВЕД)	Рік				
	2016	2017	2018	2019	2020
Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві				1 332	1 748
Лісозаготівлі, (м ³)	88 163	94 932	124 246	98 396	92 408
Переробна промисловість	3 074	633	2 826	9 964	6 674
Відтворення рослин (декоративні цілі)					239
Змішане сільське господарство		80		317	461
Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг	92	61	169	148	89
Надання інших послуг	1 503	2 514	3 088	1 036	
Усього	92 832	98 220	130 329	111 193	101 619

Переробна промисловість також приносить щорічний досить високий дохід: 2826 – 9964 тис. грн (табл. 3.1). Найбільший дохід від переробки деревних ресурсів був у 2019 році, а найменший – у 2018 році.

Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг також є джерелом чистого доходу підприємства, який за даним видом діяльності варіює у широких межах 61 – 169 тис. грн.

Дохід від сільського господарства є нестабільним, проте, у деякі роки, – значним (до 461 тис. грн).

Спектр лісівничих заходів почав приносити дохід підприємству починаючи із 2019 року, відтворення декоративних рослин з 2020 року.

Загальний обсяг лісозаготівлі у 2016 та 2020 роках майже однаковий (рис. 3.1). У структурі лісогосподарських заходів більшу частку займають рубки формування та оздоровлення лісів в усі роки, окрім 2016, коли обсяг рубок

головного користування був більший (рис. 3.1.). Найменший обсяг рубок головного користування та найбільший обсяг допоміжних рубок був у 2018 році.

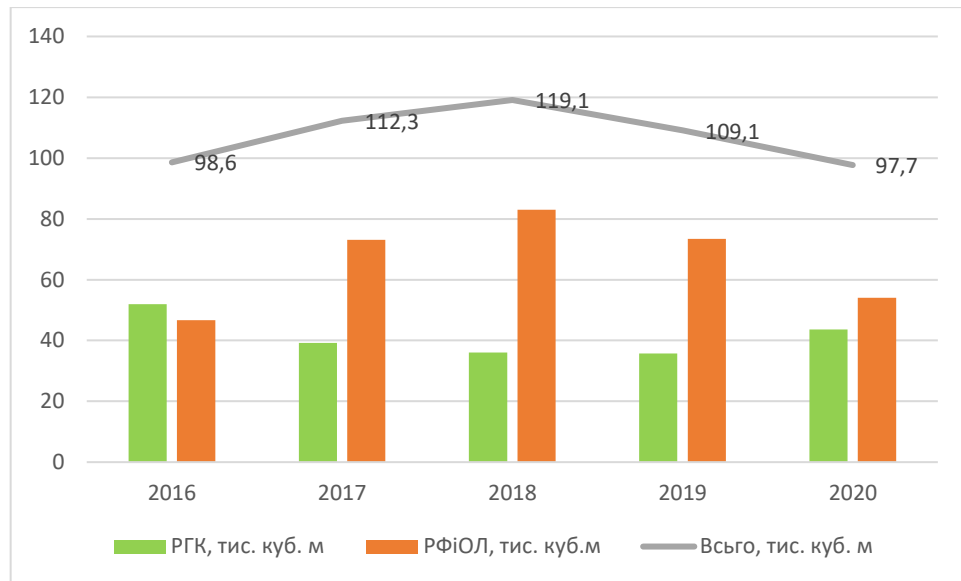

Рис. 3.1. Динаміка обсягів лісгосподарських заходів

Щодо лісовідновлення, то площі створення лісів протягом дослідженого періоду зменшилися від 240 га у 2016 році до 168 га у 2020 році (рис. 3.2.).

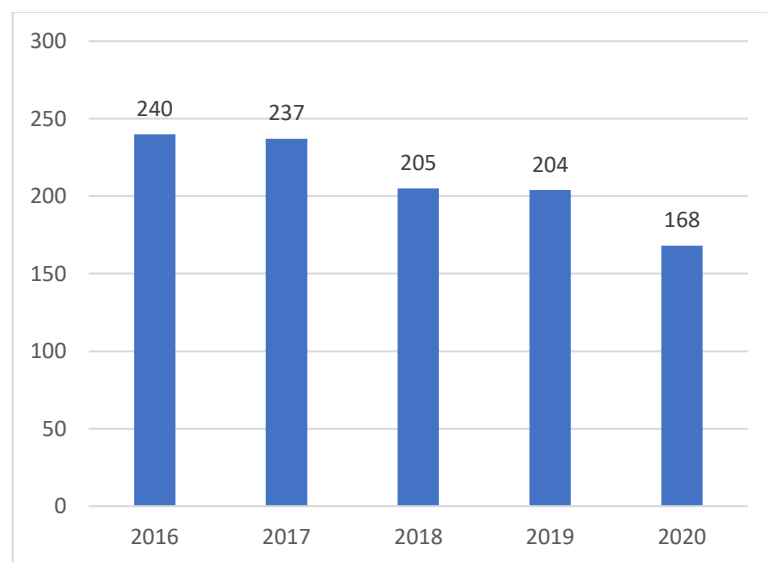

Рис. 3.2. Динаміка площ створених лісових культур, га

Ця негативна тенденція викликає занепокоєння, проте для більш детального аналізу лісокультурної діяльності підприємства потрібно більше інформації.

3.3. Оцінка забезпеченості підприємства основними виробничими фондами

Розвиток виробництва і ефективність господарської діяльності підприємства багато в чому залежать від рівня забезпеченості основними засобами, технічного стану і прогресивності машин і устаткування.

Нами проаналізовано рівень забезпеченості ДП «Славутське ЛГ» основними виробничими засобами протягом трьох останніх років (2018 – 2020 рр.) (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2.

Динаміка основних фондів підприємства, тис. грн

Групи основних засобів лісгоспу	Залишок на початок року			Залишок на кінець року		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Будинки, споруди та передавальні пристрої	8528	8976	9406	8976	9406	9701
Машини та обладнання	8951	9782	10043	9782	10043	9985
Транспортні засоби	3105	2745	2769	2745	2769	3990
Інструменти, прилади, інвентар	86	1174	1183	1174	1183	1198
Тварини	7			0		
Бібліотечні фонди		6				6
Тимчасові нетитульні споруди		92	120	92	120	120
Малоцінні необоротні активи	1803	1785	100	1785	100	2579
Інші основні засоби	104	152	150	152	150	76
Інші необоротні матеріальні активи	4	4	4	4	4	4
Разом	22588	24710	26055	24710	26055	27659

За досліджений період вартість основних фондів підприємства зросла на 22,5%. Найбільшу частку у структурі основних виробничих фондів підприємства займають машини та обладнання (36,1% – 40 %). Найбільші зміни за три досліджених роки відбулися у вартості інструментів, приладів та інвентарю, що пов'язано з оновленням матеріально-технічної бази підприємства.

Середньорічна вартість основних засобів варіювала від 23664 тис. грн у 2018 до 26857 тис. грн у 2020 році. Незважаючи на те, що середньорічна вартість

основних фондів зростала, але коефіцієнт оновлення зменшуваня, так у 2018 році він становив 23%, у 2019 – 6 % а у 2020 році – 7 %. Отже, частка нових основних засобів придбаних за рік відносно їх загального числа найбільшою була у 2018 році.

Коефіцієнт вибуття варіював від 16 % у 2018 до 1 % у 2019 та 2020 роках. Отже, саме у 2018 році підприємство оновило значну частку своїх матеріальних активів, списавши в зв'язку із зносом 16% основних фондів.

Резервами підвищення ефективності використання машин і обладнання полягають в наступному:

- скорочення простоїв техніки внаслідок поганої організації виробництва і неузгодженості управлінських рішень;
- скорочення втрат часу на ремонті і обслуговуванні техніки через відсутність запасних частин;
- заміна машин, які досягли стовідсоткового зносу.

3.4. Аналіз використання трудових ресурсів

Основними завданнями аналізу є: оцінка забезпеченості підприємства трудовими ресурсами в цілому, а також за категоріями працюючих; визначення показників і вивчення причин плинності кадрів; визначення темпів зростання продуктивності праці і середньої заробітної плати.

За три досліджених роки чисельність працюючих скоротилася на 83,9 %, особливо відчутні зміни торкнулися робітників кількість яких зменшилася на третину, чисельність адміністративно-управлінського персоналу залишилася майже без змін (табл. 3.3.). Загальні витрати на заробітну плату зменшилися на 27,6 %, у зв'язку із зменшенням у 2020 році порівняно із 2018 роком середньої місячної зарплати директора на 1166,7 грн, середньої зарплати адміністративно-управлінського персоналу на 5352,8 грн, а середньої зарплати робітника на 199,2 грн. Примітно, що найнижчі середні місячні зарплати і, відповідно, витрати на оплату праці були у 2019 році.

Таблиця 3.3.

Динаміка чисельності працюючих та заробітної плати

Найменування показника	2018	2019	2020	Відхилення, +/- 2020 до 2018	Відхилення, % 2020 до 2018
Середня кількість працівників (штатних працівників, зовнішніх сумісників та працівників, що працюють за цивільно-правовими договорами), у тому числі:	130	118	109	21	83,9
директор	1	1	1	-	-
адміністративно-управлінський персонал	77	75	72	5	93,5
працівники	52	42	36	16	69
Витрати на оплату праці, тис. грн, у тому числі:	36 673	26 303	26553	10120	72,4
директор	506	466	492	14	97,2
адміністративно-управлінський персонал	26 062	19 247	19 346,5	6715,5	74,2
працівники	10 105	6590	6714,5	3390,5	66,5
Середньомісячні витрати на оплату праці одного працівника (грн), усього, у тому числі:	23 054,5	18575,6	20300,5	2754	88,1
директор	42 166,7	38 833,3	41 000	1 166,7	97,2
адміністративно-управлінський персонал	27 744,6	21 385,6	22 391,8	5352,8	80,7
працівники	15 742,0	13 075,4	15 542,8	199,2	98,7

Зростання середньої заробітної плати є одним з основних чинників зростання продуктивності праці, відмова від відрядно-преміальної оплати праці призводить до значного скорочення можливості зростання обсягу виробництва, підвищує плинність кадрів.

Резерви кращого використання фонду заробітної плати ДП «Славутський лісгосп» можна згрупувати наступним чином:

- оптимізувати чисельність персоналу (особливо в частині адміністративно-управлінського персоналу);
- знизити непродуктивні виплати по заробітній платі;
- ліквідувати необґрунтоване збільшення розцінок;

- зменшити оплати різних відхилень в роботі підприємства;
- знизити трудомісткість продукції;
- ввести обґрунтовану систему винагород;
- вибрати обґрунтовану і ефективну систему оплати праці;
- поліпшити співвідношення в темпах зростання продуктивності праці і заробітної плати.

Також велику увагу на підприємстві має приділятися професійній перепідготовці кадрів та підвищенню їх кваліфікації.

3.5. Результати аналізу фінансово-господарської діяльності

Аналіз ефективності промислового виробництва виконаний з використанням даних річного звіту про прибутки та збитки за два останні роки (табл. 3.4.).

Таблиця 3.4.

Утворення та використання прибутку, тис. грн

Показник	2019	2020	Темп росту 2020 до 2019
Чистий дохід від реалізації продукції	111193	101619	91,4
Собівартість реалізованої продукції	90152	83714	92,9
Прибуток від реалізації	21041	17905	85,1
Витрати на збут	5799	947	16,3
Операційні доходи	3849	1695	44,0
Операційні витрати	3581	2942	82,2
Адміністративні витрати	9767	11789	120,7
Витрати з податку на прибуток	1098	706	64,3
Чистий прибуток	4645	3216	69,2
ЕБИТДА	8794	6553	74,5

Характерною рисою діяльності підприємства є скорочення як доходів так і витрат у порівнянні з попереднім роком. Зменшення виручки від реалізації продукції на 8,6% в 2020 році по відношенню до 2019 році погіршило фінансовий стан лісгоспу. Прибуток від реалізації зменшився на 14,9%, а чистий прибуток зменшився на 30,8% і склав 3216 тис. грн. Чистий прибуток у 2019 році склав 4645 тис грн, що дозволило сформувати фонди економічного стимулювання

виробництва та виділити кошти на оновлення автотранспортного цеху підприємства та преміювати робітників за результатами роботи за рік.

Показник EBITDA, який показує наскільки є прибутковою діяльність підприємства без урахування амортизаційних відрахувань, також знизився на 25,5% у 2020 році порівняно із попереднім роком.

Рентабельність продукції промислового виробництва також знизилася з 23,3% у 2019 році до 21,4% у 2020 році. Коефіцієнт окупності витрат зменшився з 19,9% у 2019 до 18,6% у 2020 році. Вартість 1 м³ заготовленої продукції складала у 2020 році 1056,47 грн, проти 957,28 грн у 2019 році.

Аналізуючи результати виробничої діяльності ДП «Славутське ЛГ», варто відмітити більшу питому вагу лісогосподарського виробництва ніж промислового:

- за витратами – 15162 тис. грн проти 2572 тис. грн;
- за чисельністю працюючих – 80 чоловік працює в лісогосподарському виробництві, 29 чоловік – в промисловому.

У 2020 році відбулося також і зниження основних видів витрат. Так, витрати на збут продукції знизилися на 83,7%, а операційні витрати на 17,8%. Проте, адміністративні витрати, навпаки, збільшилися на 20,7%, що пов'язано із підвищенням мінімальної заробітної плати у 2020 році.

Аналіз коефіцієнтів економічної ефективності виробничої діяльності ДП «Славутське ЛГ» у 2019 – 2020 роках подано в таблиці 3.5. Зниження валової рентабельності у 2020 році показує зменшення ефективності використання виробничих фондів, вираженої в збільшенні витрат на випуск продукції. Рентабельність за EBITDA також знизилася із 6,8 у 2019 році до 6,4 у 2020 році, що свідчить, що відсоток від виручки, який залишається на рахунках підприємства до сплати податків, відсотків по кредитах і амортизації за останній рік зменшився. Натомість, ефективність використання активів підприємства (рентабельність активів) трохи збільшилася. Рентабельність власного капіталу зменшилася з 13,9 до 13,7%. Показником, який віддзеркалює ефективність виробничої активності підприємства є рентабельність діяльності, яка два роки

поспіл була 3,2%. Хоча, в оптимальному випадку цей показник має зростати, але зважаючи на складні умови роботи 2020 року стабільність є важливою.

Таблиця 3.5.

Коефіцієнти економічної ефективності виробничої діяльності

Найменування показника	Оптимальне значення	Звітний період (рік)	
		2019	2020
1	2	3	4
Коефіцієнти рентабельності та прибутковості			
Валова рентабельність	Збільшення	18,1	17,6
Рентабельність EBITDA	Збільшення	6,8	6,4
Рентабельність активів	Збільшення	7,5	7,6
Рентабельність власного капіталу	Збільшення	13,9	13,7
Рентабельність діяльності	Збільшення	3,2	3,2
Коефіцієнти фінансової стійкості та ліквідності			
Коефіцієнт відношення боргу до EBITDA	<3	2,9	2,9
Коефіцієнт фінансової стійкості	> 1	1,2	1,2
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	> 1–1,5	1,6	1,9
Аналіз капітальних інвестицій			
Коефіцієнт відношення капітальних інвестицій до амортизації		0,5	0,8
Коефіцієнт зносу основних засобів	Зменшення	0,6	0,6

Коефіцієнт відношення боргу до EBITDA, що показує рівень боргового навантаження на підприємство, його здатність погасити наявні зобов'язання (платоспроможність), становить 2,9. При нормальному фінансовому стані підприємства, значення даного коефіцієнта не повинно перевищувати 3. Коефіцієнт фінансової стійкості має значення 1,2 та відображає співвідношення власних та позичених коштів, отже залежність підприємства від зовнішнього фінансування. Коефіцієнт поточної ліквідності відображає чи достатньо ресурсів підприємства для погашення його поточних зобов'язань. У нашому випадку ми спостерігаємо негативну тенденцію до зростання цього показника та вихід його за нормативні значення.

Коефіцієнт відношення капітальних інвестицій до амортизації зріс протягом останнього року, а коефіцієнт зносу, який відображає інвестиційну діяльність підприємства залишився без змін (0,6).

Отже, незважаючи на те, що ДП «Славутське ЛГ» володіє необхідною матеріально-технічними та технологічними ресурсами і достатнім кадровим забезпеченням, має сучасне комп'ютерне обладнання, що потрібне для ведення лісового господарства, в цілому 2019 рік характеризувався більшою ефективністю господарської діяльності підприємства, ніж 2020 рік.

Такий несприятливий фінансовий результат 2020 року можна пояснити впливом глобальної пандемії COVID-19, яка значно вплинула на всі сфери економіки як України, так і всіх інших країн Світу. Це показало, що лісогосподарському підприємству необхідний час для адаптації до нових умов, щоб знов почати нарощувати рентабельність.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

На основі аналізу виробничо-господарської діяльності ДП «Славутське ЛГ» були зроблені наступні висновки та надані рекомендації щодо підвищення її ефективності:

1. Фінансові результати діяльності ДП «Славутський лісгосп» за 2016 – 2020 року свідчать про позитивну тенденцію у досягненні планових показників, зокрема, показники чистого прибутку щороку були вищі, ніж заплановані. Варто відмітити, що підприємство постійно оновлює свою матеріально-технічну базу та проводить будівельні роботи, що свідчить про його динамічний розвиток.

2. Чистий дохід підприємства від реалізації продукції хоча в цілому і має тенденції до зростання, максимуму досяг у 2018 році (130 329 тис. грн). Найбільшу питому вагу у складі чистого доходу від реалізації підприємством продукції (товарів, робіт, послуг) за досліджений період має чистий дохід від реалізації лісопродукції. У структурі лісгосподарських заходів більшу частку займають рубки формування та оздоровлення лісів в усі роки, окрім 2016, коли обсяг рубок головного користування був більший.

3. За досліджений період вартість основних фондів підприємства зросла на 22,5%. Найбільшу частку у структурі основних виробничих фондів підприємства займають машини та обладнання (36,1% – 40 %). Найбільші зміни за 2018 – 2019 роки відбулися у вартості інструментів, приладів та інвентарю, що пов'язано з оновленням матеріально-технічної бази підприємства.

4. Резервами підвищення ефективності використання машин і обладнання полягають в наступному: скорочення простоїв техніки внаслідок поганої організації виробництва і неузгодженості управлінських рішень; скорочення втрат часу на ремонті і обслуговуванні техніки через відсутність запасних частин; заміна машин, які досягли стовідсоткового зносу.

5. Протягом 2018 – 2020 рр. чисельність працюючих скоротилася на 83,9%, особливо відчутні зміни торкнулися робітників, кількість яких зменшилася на третину, чисельність адміністративно-управлінського персоналу залишилася

майже без змін. Загальні витрати на заробітну плату зменшилися на 27,6 %. Найнижчі середні місячні зарплати і, відповідно, витрати на оплату праці були у 2019 році.

6. Резерви кращого використання фонду заробітної плати ДП «Славутський лісгосп» можна згрупувати наступним чином: оптимізувати чисельність персоналу (особливо в частині адміністративно-управлінського персоналу); знизити непродуктивні виплати по заробітній платі; ліквідувати необґрунтоване збільшення розцінок; зменшити оплати різних відхилень в роботі підприємства; знизити трудомісткість продукції; ввести обґрунтовану систему винагород; вибрати обґрунтовану і ефективну систему оплати праці; поліпшити співвідношення в темпах зростання продуктивності праці і заробітної плати.

7. Особливістю господарської діяльності підприємства у 2020 році є скорочення як доходів так і витрат у порівнянні з попереднім роком. Зменшення виручки від реалізації продукції на 8,6% в 2020 році по відношенню до 2019 році погіршило фінансовий стан лісгоспу. Прибуток від реалізації зменшився на 14,9%, а чистий прибуток зменшився на 30,8% і склав 3216 тис. грн.

8. Коефіцієнти фінансової ефективності також свідчать, що незважаючи на те, що ДП «Славутське ЛГ» володіє необхідною матеріально-технічними та технологічними ресурсами і достатнім кадровим забезпеченням, має сучасне комп'ютерне обладнання, що потрібне для ведення лісового господарства, в цілому 2019 рік характеризувався більшою ефективністю господарської діяльності підприємства, ніж 2020 рік.

СПИСОК ВИКОРАСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василик Н.М. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу регіону: переваги, сучасний стан та перспективи. *АгроСвіт*. 2009. № 23. С. 41–47.
2. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
3. Гиросов Э.В. и др. Экология и экономика природопользования: Учебник для вузов. М.: ЮНИТИ - ДАНА, Единство, 2002. 519 с.
4. Доможирова, К.В. Совершенствование механизма управления комплексным использованием лесных ресурсов региона : дис. на соиск. уч. ст. к.э.н. : 08.00.05. Пермь, 2015. 209 с.
5. ДП «Славутське лісове господарство». Офіційний сайт. URL: <https://slavutalis.com.ua/naprjami/sertifikacija-lisiv.html>
6. Дребот О.І., Шершун М.Х., Шкуратов О.І. Збалансований розвиток лісового сектору економіки в контексті європейської інтеграції України: монографія. К.: Аграрна наука, 2014. 317 с.
7. Загальна характеристика лісів України: [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Державного агентства лісових ресурсів України. URL: <http://www.dklg.kmu.gov.ua>.
8. Иванюта В. М., Кожухов Н. И., Моисеев Н. А. Экономика лесного хозяйства: Учебник для вузов. М. : Лесная промышленность, 1983. 272 с.
9. Ивлев В.А. Экономический механизм управления лесными ресурсами региона. Екатеринбург: Институт экономики УрО РАН, 2003. 290с.
10. Карпук А., Шостак М. Еколого-економічна ефективність лісокористування: сутність, оцінка, механізм забезпечення. *Економіст*. 2017. № 9. С. 19-25.
11. Комплексне лісове господарство. Ю.Ю. Туниця, І.І. Грунянській, В.Ф. Верес та ін. М. : Агропромиздат, 1987. 215 с.

12. Концепція реформування та розвитку лісового господарства України. 2006. Розпорядження КМУ № 208-р [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=208-2006-%F0>.
13. Лебедев Ю.В. Оценка лесных экосистем в экономике природопользования. Екатеринбург: УрО РАН, 2011. 575 с.
14. Лесное управление / А. В. Неверов [и др.]; под общ. ред. А. В. Неверова. Минск: Пачатковая школа, 2014. 400 с.
15. Морозов Ф.Н. Резервы экономики лесопромышленных предприятий: Выявление, оценка использования. М.: Лесн.пром., 1989. 296 с.
16. Неверов А. В., Равино А. В., Малашевич Д. Г. Методические основы определения экономической эффективности ведения лесного хозяйства. *Труды БГТУ*. 2013. № 7: Экономика и управление. С. 142–146.
17. Неверов А. В., Малашевич Д. Г., Равино А. В. Эффективность ведения лесного хозяйства в системе лесного менеджмента. *Труды БГТУ. Серия 5: Экономика и управление*. 2015. №7. С. 111 – 115.
18. Несторяк Ю. Ю. Аналіз економічної ефективності лісогосподарської діяльності ДП "Путильський лісгосп". *Агросвіт*. 2009. № 22. С. 53-55.
19. Оганезова Н.А. Формирование механизмов устойчивого развития лесной отрасли (на примере Республики Коми): дис. на соиск. уч. ст. к.э.н. : 08.00.05. Сыктывкар, 2014. 185 с.
20. Основні положення звіту з аналізу лісової політики. FAO Policy Presentation. 2014. URL: http://lesovod.blogspot.com/2015/04/blog-post_16.html (Презентація)
21. Пастухов К. А. Резервы и пути повышения эффективности регионального лесопромышленного комплекса: диссер. канд. эконом. наук. Казань, 2009. 180 с.
22. Пірс П. Основи економіки лісового господарства / Пер. з англ. Логацький В. М. К. : «Видавничий дім «ЕКО-інформ», 2006. 224 с
23. Попков В.П., Евстафьева Е.В. Оценка бизнеса. Схемы и таблицы. Учебное пособие. СПб.: Питер, 2007. 240 с.

24. Рунова Е.М., Гребенюк А.Л. Воспроизводство лесов на базе критериев устойчивого лесопользования. *Актуальные проблемы лесного комплекса*. 2006. №15.
25. Рыночное предпринимательство: теоретические основы и практика регулирования: Учебное пособие /гл.ред. Д.И. Правдин. М.: Маркетинг, 1994. 268с.
26. Сенько Є. І. Організація, планування та управління на підприємствах лісового і садово-паркового господарств: навч. посіб. К. : Знання, 2012. 487 с.
27. Санкович М. М., Малашевич Д. Г. Совершенствование системы планирования и финансирования затрат на ведение лесного хозяйства. *Труды БГТУ: Экономика и управление*. 2012. № 7. С. 97–100.
28. Синякевич І. М. Економіка галузь лісового комплексу: підручник. Львів: Світ, 1996. 184 с.
29. Толпегина О.А. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности. М.: Юрайт, 2013. 672 с.
30. Шкуратов О.І. Оцінка конкурентного потенціалу лісогосподарських підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. Львів: РВВ НЛТУ України. 2013. Вип. 23.03. С. 309–314.
31. Эффективность функционирования лесоперерабатывающих предприятий региона (на примере ДЛГО «Волыньлес»): Монография / В.И.Павлов, Б.И.Колисный, В.И.Ткачик, А.М.Шубалый. Луцк: Надстирье, 2000. 192 с.
32. Яндыганов Я.Я. Инвестиции в рациональное природопользование. Монография. Екатеринбург: Издательство АМБ. 2004. 219с.;
33. Янушко, А. Д. Экономика лесного хозяйства: учеб. пособие. Минск: УП «ИВЦ Минфина», 2004. 368 с.
34. Ярова І.Є. Організаційно-економічні засади екологізації управління лісовим господарством. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3 (Т. 1). С. 227–23

35. FAO (2020). Global Forest Resources Assessment 2020: Main report. Rome: FAO, 14pp.
36. Fujimori T. Ecological and Silvicultural Strategies for Sustainable Forest Management. Elsevier Science. 2001. 412 p.
37. Kao C., Yang Y. C. Measuring the Efficiency of Forest Management. *Forest Science*. 1991. Vol. 37. P. 1239–1252.
38. Kimmins J.P. Forest ecology. A Foundation for Sustainable Forest Management and Environmental Ethics in Forestry. Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 2003. 720 p.
39. Lee J. Y. Using DEA to measure efficiency in forest and paper companies. *Forest Products Journal*. 2005. Vol. 55(1). P. 58–66.
40. Sowlati T. Efficiency studies in forestry using data envelopment analysis. *Forest Products Journal*. 2005. Vol. 55. P.49–57.
41. Vennesland B. Measuring rural economic development in Norway using data envelopment analysis. *Forest Policy and Economics*. 2005. 7(1). P. 109–119.
42. Yin R. DEA: A new methodology for evaluating the performance of forest products producers. *Forest Production Journal*. 1998. Vol. 48. P. 29–34.